

Studier Kritiker och Notiser.

Litterär Tidning.

N° 3.

Torsdagen den 22 Januari

1842.

Classisk Philologie.

Begreppsbestämning.

Förre århundradets förståndiga upplysning började den i matta efterspel ännu fortsatta striden om classiska studiers wigt och nödwändighet för skola och bildning. Den "upplysta" tiden fann tillbörligt, att tillsluta Classikernas Pantheon, sedan wetenskapen upphört att tala latin, och moderna culturen utbildats till en sjelfständighet, hwari dragen af Antikens inwerkning blifwit allt mer oigenkänliga. Denna anmaning att efter slutadt wärf frånträda en häfdwunnen plats har philologien fått mottaga i formen af anfall, fiendtliga i samma mån som de utgått från åsigter, hwilkas ultima ratio varit metall. En anfallande philanthropie berömde sig af den menniskoölskande gerningen, att måtta hugg åt en föräldrad stam, som med yfwiiga grenar sadet taga trefnad och ljus från de köfswexter man i skolan wille plantera åt tidens realistiska hunger. Det war naturligt, att tankar, begränsade af ensidigt practiska syster, måste mer eller mindre fördömma de studier, som ej gifwo "nyttigt" swar på frågan: cui bono? Humanismens swar på denna fråga wann dock tills vidare en seger, hwars frukter likwäl ännu ofredas af en ej fällspord benägenhet att i bildningen intruga mera ting än tanke. Att tanken häfdar sin rätt och humanismen sin seger, kan numera ej betwislas; och huru stort än det utrymme må wara, som den påträngande realismen inom skolan kan winna, så mycket har philologien under striden wunnit, att hon, anmanad att på en lägre plats "maka åt sig," gått att intaga en högge. Utan att lemna den förre, har hon gjort anspråk på den sednare, sedan stridens hetta bortsmält den tunga rustningen af traditionella fördomar och stelnad auctoritetestro. Af förolämpning wäckt till sjelf-

känsla har philologien, medweten af eget wärde, gjort anspråk på att betraktas, ej blott som medel i pedagogens hand, men och som ändamål i och för sig. Desså hafwa bemödanden af män, som i sednare tider bearbetat philologien wida öfwer behofvet af pedagogiska subsidier, tillwunnit henne den aktning, att den philanthropiska frågan numera fått en expression, som ej fordrar swar, afwägda på nyttans ekonomiska wägskål. Man frågade fordom, hwartill philologien är nyttig; man frågar nu, hwad philologien är, och genom denna formförändring är frågan bragt från den practiska ståndpuncten in på en theoretisk, der alla hänsyftningar på hwad med saken kan för wissa ändamål warda uträttadt tills vidare lemnas ur sigte, medan det afgöres, om philologien har ett innehåll, som begripet och utwekladt ger henne grundade anspråk på en plats i wetenskapernas stora samfund.

Allmänt erkända äro ännu icke dessa anspråk, och följaktligen platsen ej af alla medgifwen. Man behöfwer blott åtgifwa på de meningar, som gå och gälla bland männen i lifwets practiska wärf, för att finna, att philologen är för dem en språkmästare, wid hwars studium de lättare knyta föreställningen af pedanteri och skolham än af wetenskap och ljus. Sådant förtjenade knappt anmärkas, om ej såsom passande inledning till den annars äfwen bland studiers idkare nog wanliga föreställning, att philologien blott är ett tillfälligt aggregat af olikartade kunskaper, som till ett skenbart helt sammanhållas af wissa yttre omständigheter och godtyckligt uppgjorda ändamål; en mening, som fått någon slags wigt genom bifall af män, hwilka i betydlig mån bidragit till att gifwa wårt tidehwarf des andliga ton och prägel. Andra att förtiga, har Hegel i förbigående omtalat "blosse Aggregate von Kenntnissen 3. B. die Philolo-

gie" 1); och Goethe låter tydligen förstå, att "die Philologie ist ein Handwerk" 2). Det bör icke förnekas, att philologerna sjelfwa någon tid förskyllat, att deras wetenskap fått ett ringa och mångtydigt anseende; och att detta ännu kan fortplantas såsom ett ondt rykte, då den tiden längesedan är förbi, torde finna sin förklaring i den omständigheten, att frågan om hwad philologien är ej ännu blifwit af philologerna beswarad med den bestämda och segrande klarhet, som bland dem sjelfwa funnat i denna del utsluta möjligheten af skiftande åsigter. Och härtill bör wäl anledningen sökas i kunskapsfältets widsträckt omfång, som gjort det för en man omöjligt att grundligen bearbeta alla dess delar; men odlaren af särskilt del har så lätt warit föränledd till den ensidigheten, att anse just den, hwari hans egen möda rönt framgång, utgöra en hufwudsak, som underordnat sig öfriga delar såsom tjänande subsidier, och har sålunda föliden blifwit, att någon oenighet förspotts wid bestämningen af philologiens begrepp och systning. Hwad härom under sednaste decennier blifwit yttradt, utsluter ej behofwet af ytterligare bidrag till frågans beswarande. Författaren af denna uppsatts går att för sin del lemna ett sådant bidrag.

Om wi icke på förhand och utan all undersökning taga philologiens begrepp såsom gifwet, och derigenom utsätta oss för faran af godtyckliga påståenden, så kunna wi till en början icke framlägga begreppet genom en definition, hwars bestämningar lätt kunna härfläta från förut fattade meningar, som i saken sjelf ej ega någon grund. Definitionen utgör snarare undersökningens resultat, än dess utgångspunct. Wi undwika äfwen osäkerheten af det annars nog wanliga maneret, att utgå från en etymologisk analys af ordet, under förhoppning, att saken derigenom skall kunna winna en önskad belysning. Man får ej alltid lita på den halfdunkla antydning, som ligger i det ofta mindre lyckliga walet af namn, godtyckligt fästadt wid en sak, hwars historiska utveckling tillflyndat begreppet ett allt rikare innehåll. Men då nu frågan är, att i tankens form uppfatta och framställa detta innehåll, så hänwisar oss sakens natur till en aktgifning på just den historiska evolution, hwarigenom begreppet i werkligheten redan gifwit och bestämt sig. Wi skola således på historisk wäg uppsöka alla de frå-

1) Encyclopedie s. 22.

2) Briefwechsel mit Zeller, Th. 3. s. 288.

gor philologien förelagt sig till beswarande, aktgifwa på de särskilda riktningar hon utbildat, ej som spridda afvägar, men som radier tenderande till samma medelpunct.

Till Orienten sträcker sig icke den historiska öfwerblicken; ty classiska philologien har, såsom sådan, bortom grekiska culturen ingen förutsättning. Då man jemwäl förnekar philologiens tillwaro i den classiska forntiden, utgår man från en mening, som af historien icke rättfärdigas. Att räkna dess uppkomst från den gryning, som i fjortonde århundradet bådär uppgången af culturens nya dag, är ett förbiseende af det historiska sammanhang, som gör, att denna lysning mindre är blirtens plötsliga slag i mörkret, än de klarnande strålarna af en sol, som wid antikens undergång lutade mot astone, men som nu genom barbariets sjunkande natt sprider en allt ljusare dagning. Det war fortsättningen af den kulturwårdande philologiska werksamhet, som redan i Hellas tog sin början.

Om wi här få antaga en sats, som först längre fram rättfärdigas, att literatur är willforet för philologiens tillwaro, så söka wi den sednare icke förr, än ett allmännare behof af wetande och en högre andlig utbildning framfallat den förra. Då individen eller nationen känner behof af andlig werelwerkan ej blott med samtids tillwarande medlemmar, men äfwen med hädangångna och tillkommande, då nationen känner sig omsluten ej blott af ett samtids band, men jemwäl af ett successif, med ett ord, då den känner sig stadd i historia; så ligger i denna känsla och stämning första antydningen af det behof, som framfallat philologie. Det war grekiska bildningens blomma och medelpunct, det war Athen, som först kallades *gelo-logos*, en benämning antydande intresset för andlig werelwerkan genom tal och skrift. I denna mening betecknas med ordet icke en wijs kunskapsart eller särskilt literär werksamhet, men blott tillwaron af ett andligt behof, som **omedelbart** fann sin fyllnad i en literatur, upprunnen ur nationens ungdomsfriska anda och underhållen genom fulla lifligheten af en rastlös skapande kraft. Då bildningen här ej hvilade på en främmande förutsättning, och ej behöfde lifnåras genom reproduction af det förflutna, så behöfdes mellan Atheniensaren och hans literatur ingen annan medlare än hans egen kärlek — han war i hjertat sin egen philolog. Desså är ordet ännu adjectif och betecknar just denna egenkap hos Atheniensaren.

Men substantif blef det i Alexandria; här

blef egenkapen person, och kärleken en doctrin. Då nemligen den fritt skapande kraften uttömt sig och med Grekland's politiska sjelfständighet gått under, måste en reproduction af det förslutna erfatta hwad närvarande swaghet ej längre mäktade skapa. Det så uppkomna behofwet af det förslutnas öfversättning till det närvarande, hwarwid läsning och studium måste ersätta en förswunnen omedelbar insigt, framkallade en literär werksamhet, som affåg, att i samtidens minne fasthålla resultaterna af en försluten bildningsperiod. Med ju större saknad och beundran man blickade tillbaka på grekiska culturens blommande middagshöjd, med desto större omsorg wärdade man des frukter, och en samlande slit hopade de för tolkningen erforderliga subsidier. Denna gräns öfverskreds dock allt mer af bemödanet, att genom konst erfatta naturen, och sålunda trädde i den lefwande öfvertygelsens ställe en obegränsad massa af andelös lärdom. Philologie blef nu liktydig med *polymathi*, *polyhistorie*, och det är i denna mening *Crato* (sthenes gör anspråk på att kallas den förste philologen 3). Utbildningen af kritik, hermeneutik och grammatik 4) är en förtjenst, som tillhör denna period, och kan framhållas att i någon mån motwäga den wänliga förebräelsen att periodens character är ett barn af sin tids swaghet. Den är wäl så — men sedd likwäl ur kulturhistorisk synpunct är den både en nödwändig följd af det förslutna och en inflytelserik beredelse för det tillkommande. Det är här som philologien mottager arfwet af den förslutna perioden för att åt kommande tidehwarf öfwerlemnna det inbäddadt i en massa af lärdom.

Af Romarens practiska sinne afmättes alexandriniska philologiens widsträckt område i smärre partier, bearbetade under serskilda namn. Liktydig med *grammatica*, *literatura*, war philologien 5) här sam-

manfattningen af de till skolbildning hörande ämnen med serskild fästhet affeende på den blifwande wälta-larens behof. Afwen med denna pædagogiska systning wisar den sig här och hwar hafwa omfattat en rikdom och mångfald, som gör namnet någon gång liktydigt med *polyhistorie* 6). Men hos *Seneca* har philologen inrymt en del af sitt fordna område åt "*grammaticus*" och "*philosophus*." Sin affigt att wisa, i hwad olika ändamål dessa tre företaga sig studium af en skrift, inleder *Seneca* med dessa ord: "*in eodem prato hos herbam quærit, canis leporem, ciconia lacertum*" 7), hwarwid philologen har att göra det hwarfen smickrande eller serdeles upplysande walet mellan dessa liknelser. Ett derefter anfördt exempel ger dock wid handen, att philologens werksamhet ansågs företrädeswis hafwa till föremål den historiska eregesen. Allmänt gällande war likwäl icke detta begrepp om saken. Såsom benämning emedertid på hwad den tiden räknades till allmän bildning fortplantades namnet till *Marcianus Capella* (i 5 secler), som efter den swulstiga och oflara allegorien "*de nuptiis philologiæ et Mercurii*," framlade "*septem artes liberales*" 8) såsom philologiens positiva och begränsade innehåll, hwaraf spåren ännu skönjas i medeltidens tri- och quadrivium.

Det är i wißt hänseende philologiens ära, att Medeltiden icke är dödens natt, utan lifwets — en natt, som onsluter ett embryo. Slutet inom klostermurarna fortsätter philologien under ständig dödsstraf en mödosam tillvaro, tills hon slutligen, gynnad af yttre omständigheter, framträder att med Antikens ljus beswåla de uppspirande telningarna till moderna culturen. Drifna af sin omgifnings mörka fattigdom hastade lyckligare andar att förälska sig i den rika glansen af Antikens mästerverk. Ungdomligt är femtonde århundradet i sitt studium. Utan medwetande af bestämmt ändamål grep man forntidens skrifter med hela kraften af ett uppfattningsgirigt sinne, aftande derwid ringa uppoffringen af egen nationalitet emot winsten af att kunna uppstamma sina tankar i ciceronianska periodens ljusliga klang. Man läste sig in i språk-

3) Anspråket grundas på widomfattande kunskaper i *Philosophie*, *Mathematik*, *Historia*, *Chronologie*, *Grammatik*, mm. mm.

4) Dessa trenne i förening med *mythologiska*, *historiska*, *antiquariska* och *literärhistoriska* kunskaper utgjorde den tidens så kallade *γρομμωτικὴν* i widsträckt mening.

5) Enligt *Ciceros* språkbruk är *philologia* ett uttryck för *amor disputandi de studiis doctrinæ*, (*Epist. ad Fam.* 16, 21), *philologæ* närmast liktydigt med *erudita*, *quæ literas spectant*, (*Ep. ad Att.* 13, 52), och *philologus*, *studiosus disputationum eruditaram de studiis doctrinæ*. (*Ep. ad Att.* 13, 12.)

6) *Suetonius de illustr. gram. cap. 10.* "*Philologiæ appellationem assumssisse videtur Atteius, quia multiplici variaque doctrina censebatur.*"

7) *Sen. Epist.* 108.

8) *Grammatik*, *Dialektik*, *Rhetorik*, *Geometrie*, *Arithmetik*, *Astronomie*, *Musik*.

formen, för att fortslåpa den i en slafwisk imitation, och hela förfarandet blef i hufwudsaken en tom formalism. Critik och grammatik, anlitades föga af ett studium, som idogt samlade en rikhaltig phraseologies stående typer för hwarje påtänkeligt uttryck, och i stilens periodiska afrundning satte målet för sin sträfswan. Många hunno också äran af detta mål i en stil, hwars glans gör läsaren böjd att ursäkta, om ämnet behandlas som obetydlig bisak och tanken ej alltid uppbär rhetorikens yfwiiga draperier. Philologien war nu en konst, en stilens konst — "eloquentia et poësis" — och denna stilistiska tendens fortgår långt in i följande tidehwarf, som jemwäl älskade phrasens fågring, men dock rörde sig derunder med mera sjelfständighet och sträfswade, att i den lånta formen ingjuta ett rikare innehåll. Critiken uppstår en klarnad blick med Dionysius Lambin; sedan grammatiken genom Laurentius Vallæ hopsamlat sina "Elegantiaë."

(Sorts. n. g.)

Omdömena om religiositeten och moraliteten i Sverige.

(Slut fr. No 2.)

Från dessa stycken, eller som Hr Scott säger "från det rent religiösa," öfwergår betraktandet till "det moraliska tillståndet." Äfwen i detta hänseendet "mötes ganska mycket som är behymligt." "Det omätliga bruket af brännwin werkar förderligt på landets sedlighet. Deß beklagliga werkan skönjes hos mängden, hwilken wäl icke öfwerlastar sig så, att den förlorar sans, men förtär den hetliga drycken såsom stimulus och endast så länge den stimulerar; i följd häraf äro lidelserna bragta uti ett retlighets-tillstånd, som gör det swårare att motstå frestelsen till osedlighet. — "Om brotten emot sjetta budet må endast så mycket sägas, att statistiska uppgifter gifwa wid handen den rysliga sanningen, att i Sveriges hufwudstad födas årligen oäkta barn, hwilka förhålla sig i antal till de äkta såsom ungefär 1 till 1½, det will säga, nära två af de förra mot tre af de sednare, dock lifwäl synes icke på samhällsytan något tecken till ett så allmänt sedeförderf, utan man förwånas så wäl som bedröfwat öfwer den officiella sluträkningen. Man behöfwer icke säga mer för att bewisa, det ett werksamare lif i Swenska kyrkan, bland Swenska folket, är högeligen af nöden, och är ett wärdigt föremål för andra Christnas deltagande och bön."

Detta är allt det stränga Hr Scott tillwitar Swenskarne. Wi hafwa nyttjat hans egna ord, på det wi hwarken skulle skärpa eller mildra hans omdömen. Hwad som nu för det första synes oss otwifelaktigt, är att dessa omdömen komma från en from, från en redlig, till och med från en mot Sverige kärleksfull affigt. Hr Scott har degynt, wisserligen efter uppdrag af ett särskilt religionsparti, men dock, om icke alla tecken bebraga, lifwad af en bättre anda än den blotta particularismens, att werka för christligt sinnelag och christligt lefwerne i Sveriges hufwudstad. Mycket rikliga medel för en sådan werksamhet stodo honom till buds; men ännu rikligare trodde han sig efter en wäns förmenande kunna finna i Amerika. Han begaf sig således dit för att winna hwad som kunde winnas, för att samla materiel hjelp till de företag af gudaktighet och kärlek, för hwilka han werkade. Att han för dem werkade och werkar på sitt sätt, kan så mycket mindre honom förebrås, som en hwar gör detsamma, och ingen kommer utom den krets, hwilken för ögonblicket eller för hela lefnaden är hans, samt hwarje menniska måste widännas inskränktighet i föreställningar och inskränktighet i kraft. Och då Hr Scotts werksamhet tillika affåg och affer Swenskarne, så wore det orättwist af dessa att icke erkänna hans kärlek till dem. Hans nit, hans kärlek bar också frukter. För den nya kyrkan i Stockholm insamlade han, efter afdrag af restkostnaderna, omkring 11,300 r:dr b:ko; för biblars spridande bland de fattige 3690 r:dr; för religiösa skrifter utdelande 2000 r:dr; för nykterhetskrifter 360 r:dr; för biblars och religiösa skrifter utdelande bland sjöfarande 500 r:dr; för missionsverket i Lappland 615 r:dr. De sista tvenne summorne komma oss möjligtwis årligen till godo. I wår tid, då man är så uppmärksam på penningar, och särskilt på penningar, som i ett land ingå, kunde man kanske blott för detta stycke af Hr Scotts werksamhet wäntat någon erkänsla. Det synes dock vara aldeles förbiset. För wår ringa del fästa wi wäl derwid ingen stor wigt; men wi äro dock öfwerlygade, att detsamma, lifsom allt hans öfriga tillgörande, således också hans omdömen om Sverige, kommit från ett fromt tänkesätt och från ett allwarligt nit för den sak, som war honom wigtig.

Sålledes äro wi öfwerlygade, att hans omdömen kommit från kärlek till sanning och rätt. Det är för oss otänkbart, att en man, hwilken så oförtrutet, så allwarligt, så anspråkslöft, så utan alla utfigter till en-

skilt och personlig bättnad som Hr Scott, har umgåtts och umgås med heliga och gudomliga ting, skulle vara en hycklare, en uppsåtlig ljugare och baktalare. Wi ha ett större förtroende till det ords kraft, som Hr Scott här på läpparne. Eller om man så will, wi sätta menligheten icke så lågt, wi anse icke menligheten så nedrig, att wi tro den, som använder hela sitt lifs krafter för att införa och bibehålla andra på gudaktighetens och fromhetens väg och sålunda förminska det ondas rike, sjelf i detta rike kunna vara sjelfwa mästaren, kunna i förställning och lögn vara den mest genomdrifne och oförskämde. Man känner också den particularistiska fromheten mycket orätt — och all fromhet är kanske i någon mån particularistisk, hwilket icke förminskar dess värde — om man tror, att den i lögn och orätt har sitt upphof och sin lifskraft. Man behöfwer icke vara rätt mycket bekant med fromhetens historia för att weta, att just det motsatta är fallet. Och man behöfwer icke, såsom det tyckes oss, känna mer af Hr Scott än den skrift, hwarom här är fråga, för att fritaga honom från all uppsåtlig lögn, från allt nedrigt baktaleri, från den lömskhet och nedrighet, som, då den i mörkret icke kan mörda lif, åtminstone mördar heder och ära. Wi se i denna skrift en man med öppet och ädelt ansigte, med hus och fri blick; wi höra i denna skrift en stämma, som hwarfen brastar och hojtar eller skälfrer. Wi höra lugnet och friden, så widt de kunna höras; wi se fromheten och rättrådigheten, så widt de kunna skådas. Men desutom känna wi mycket mer af Hr Scott än denna skrift. Wi känna hans mångåriga werksamhet i Stockholm; wi känna något litet af hans predikningar; wi känna tillförlitliga personer, som sett honom djupt in i korten, eller rättare sagdt, som öfwerlygat sig, att han icke spelar något fördoltdt spel. All denna kunskap har icke gifwit oss den ringaste anledning att i Hr Scott se en ljugare. Wi tro oss af swensk ärlighet och rättrådighet vara uppfordrade att om fremlingen Scott uttala detta witsord på en tid, då andra Swenskar icke blygas att göra fremlingen de ärerörigaste tillwitelser.

En helt annan fråga är den, om Hr Scott med sin efter vår öfwerlygelse oförnekliga sannfärdighet dock träffat sanningen, liksom om han, med sin omiskänneliga nitälstan för gudsfruktan och renhet i lefwernet, icke likwäl utöfwar och utöfwar, en i någon mån stadlig werksamhet. Den senare frågan hör icke egentligen hit. Det må dock nämnas, att man också i detta

hänseende icke varit nöjd med Hr Scott. Grunderna för misnöjet kunna wi icke bedömma. Kanske så de sökas i ett något för stort och ofklart nit på den ena sidan och i en något för stor ömtålighet på den andra. Iakttages på den ena hwad Hr Scott så riktigt och så wackert anmärker — "man måste noga akka sig för allt, som på något sätt skulle föranleda söndring inom den Swenska Kyrkan, eller draga dess medlemmar derifrån. Kroppen, den tillwägabragta organismen, måste beskådas sådan den är, och ingen fråga får uppstå om ändring eller förvandling af ett enda drag i dess utseende, en enda lem af dess beståndsdelar. Allt sådant måste den i Sverige verkande utläningen slå ifrån sig, och ett medverkande dertill att ett inblåsande af Herrans Ande uti kroppen må ega rum, hwarigenom den skall göras mera lefwande, måste utgöra enda systemålet med hans bemödanden och böner. För min del sätter jag i fråga någons rättighet att fara till ett protestantiskt land, der en Evangelisk Kyrka finnes, och säga: "Min kyrkoförfattning är bättre, mera biblisk, mera ändamålsenlig, än den I hafwen, kasta bort den och antag min;" nej wisserligen. Kan han i någon mahn bidra dertill, att den i landet befämdliga kyrkoförfattning blir werksamare och framgångsfullare, så uträttar han ett stort och wälsignadt wärf, då han med profelytmakeri, om det än tillåts, skulle ingenting winna för Christi sak. Om en kyrko-afdelning helt och hållet uppswälsde den andra, hwad skulle dermed winnas för Guds rike; men om, genom ömsesidig werksamhet, de sifwande syndare uti begge kommo till estertanka och omvändelse, då wore något uträttadt, som man icke behöfde blygas för" — iakttagas, säga wi, på den ena sidan dessa goda regler, och användas på den andra, under bortläggande af den alltför retliga och ömtåliga finnesstämmningen, tillbörlig waksamhet, estertanka, studium, och framför allt en god och kärleksfull wilja, så kunna wäl farorna af Hr Scotts werksamhet i Stockholm icke vara rätt stora.

Hwad åter sanningen, den exacta och historiska sanningen af Hr Scotts ord widkommer, så kan ett eller annat derwid vara att anmärka. För det första kan det icke gillas, att, då, enligt Hr Scotts egna ord, "det egentligast är huswudstaden, såsom närmast känd, hwars tillstånd beskriwes", beskrifningen dock får gälla om hela landet, och både i hela föredraget och i titeln på den skrift, som skall redogöra för yttranderna, Sverige och Swenskarne göras till inne-

hafware af den beskriwa ogudaktigheten och ofedligheten. För Hr Scott, som har sett mycket och wet mycket, kan det icke vara obefant, att hufvudstäder i allmänhet icke äro de orter, efter hwilka ländernas religjiosa och moraliska tillstånd bör bedömmas, och särskilt kan detta, hwad Sverige och Stockholm beträffar, icke vara honom obefant. En stor orättwisa begås mot det förre, om det bedömmes efter det senare. Härmed wilja wi hwarfen säga för mycket godt om det ena eller för mycket ondt om det andra; wi erkänna både att i Sverige finnes mycken gudlöshet, mycken nedrighet, mycken sinnets och lefwerhets orenlighet och wederstygglighet, och att Stockholm äger mycket godt och förträffligt; men wi tro, att landsorten är wida öfwerlägsen i ensaldig christlig tro, i oförfalskad christlig wilja och i ofskrymtadt christligt lefwerne. Detta borde af Hr Scott hafwa warit erkändt. Han borde icke hafwa låtit Stockholms pöbel wara lika gällande med swenska folket. Då han åt det senare gifwer de drag, som för de förre äro de riktiga, kan han, med de bästa bemödanden om sanning, icke sägas wara en sanningens tecknare.

Widare läggas till grund för Hr Scotts omdöme, att "anden hos oss felas", data, som icke äro fullt afgörande. Wi hafwa redan sagt att dessa data äro det allmänna swärjandet, ohelgandet af hwilodagen, samt öfwerträbandet af nykterhets- och kyskhetslagarne. Det ware långt ifrån oss både att wilja neka tillwaron af dessa data, och att för dem wilja säga ett ord till förswar eller till ursäkt. Twertom; det bedröfwar oss innerligen både att de måste medgifwas wara till, och att i dem ligger ett oförnekligt bewis på mycken dålighet. Men det oaktadt måste wi yrka, att ännu flera bewis erfordras för den allmänna satsen, att "anden hos oss är borta." För det första har den som faller ett så strängt omdöme ingen rätt att förbise, "om biblen läses i boningen, om bönen öfwas i kammaren, om den wälsignelserika husliga andakten efter fädernas sed ordentligen förträttas." Att afgörandet häraf är swårt, såsom Hr Scott säger, ger ingen rätt att förbise detsamma. Och att "tecknen i det allmänna lifwet icke lemna något besakande swar på dylika frågor", är för strängt sagdt. Bland mycket ondt i vårt allmänna lif, till och med i det så illa beryttade Stockholms-lifwet finnes oändeligt och oberäkneligt mycket godt, som fullkomligen tillförlitligt bewisar närwaron af en god ande. För detta får domaren icke blunda. Lika så litet som han har rätt

att om hwarannat upprycka hwete och ogräs, lika så litet har han rätt att för ogräset bortglömma hwetet och låta hela åfern gälla för ogräs. I månet ar, som synes brändt och swart — och wi äro ju alla i större eller mindre mån skadade ar? — kan der finnas rätt god, rätt brukbar kärna. Det som våra ögon taga för skal eller brand, det kan innehålla god frukt. Låtom oss icke för mycket lita på våra ögons förmåga att åtskilja det ena och det andra, i synnerhet då ögonen ingenting åtskilja, då de se allting swart, då de på en åker, som owägerligen måste erkännas wara Herrans, blott se törne och tistel. Detta förer oss till vår andra anmärkning. Att den anmärfta och öfwerlagade ogudaktigheten, att swärjandet, sabatswanhelgandet, dryckenstapen, ofyskheten är en **werkelig** ogudaktighet, det hafwa wi redan sagt wara war, liksom det är Hr Scotts, öfwerlygelse; men derföre anse wi oss icke äga rätt att sätta ochristlighetens eller ogudaktighetens stämpel på hwar och en som låter en ed eller ett bedyringsord undfalla sig, eller på hwar och en som på söndagen tager en annan bok i hand än biblen eller postillan, eller företager sig en annan gång än till kyrkan, eller ett annat arbete än det antingen för lifsuppehållet eller andakten nödwändiga, eller wägar smaka en förnöjelse, som efter en wis sträng lefnads- och werldsföreställning är synd, men som en frisk och klar och tillika åt Gud och det gudomliga riktad tanke säger wara ofsydlig. Särskildt hwad ederna beträffar, så weta wi att månet ord, som i sitt upphof är en ed, i sin fortgång upphör att wara detta, och öfwergår till en interjection af det wanliga slaget. Det skulle göra en allmoge, ett folk alltför mycket bråk att eftersinna hwarje ords etymologi, och först då tillåta sig nyttjandet af ett ord, när det på intet sätt stode i sammanhang med Guds namn eller med frälsharens werksamhet och förhållanden. I några landsorter nyttjar allmogen tidt och ofta utropet **warsh**, **ja-warsh**, **nej-warsh**. Det är alldeles tydligt en sammandragning af **Gud beware** oss! Icke så wi säga, att en synd begås hwarje gång ett sådant yttrande fälles. Nästan i hela Sverige har ordet **kors**! blifwit ett sådant hardt nära betydelselöst utropsord: icke så wi anse Christus korsfästas eller Christi kors försmädas af hwar och en som låter ordet gå öfwer sina läppar. Öfwen ord, som för de nyttjande äro mera klara, såsom ett **Herre Gud!** **Gudskelof!** o. d. (åtskilliga rätt fula inberäknade) fällas mången gång så ofsydligt, att man skall wara

en mycket förstockad rigorist, för att i dem finna en synd. Wi tillstå gerna, att upphöfvet till deras bruk är att söka i en mycket flanderwård tanklöshet, men att sedan de en gång kommit i bruk, man icke får förbise detta wid bedömandet af dem, som fortsätta bruket. Alldraminst skulle wi med Hr Scott wilja säga, att dylika ords nyttjande "är ett i ögon fallande bewis på den andliga döden." Wi sätta öfwerhufwud i fråga, om en menniska, på hwad bewis som helst, har rätt att dömma en annan menniska till full andelig död, till absolut saknad af andeligt lif, lifsom wi å andra sidan betwisla, att en menniska på grund af hwilken god gerning som helst, på grund af det noggrannaste fullgörande af alla de tio budorden, har rätt att tilldömma en annan menniska fullt andeligt lif. — Det sagda kan lätt tillämpas på de öfriga slagoflyktena. Wi äro, hwad dem beträffar, inga förswarare af det i wäsen och form ochristliga; men wi hylla icke det slags christlighet, som gör form till wäsen, som i det tillfälliga och förbigående ser hufwudsak, och dertfore någon gång kan glömma hufwudsak för tillfälligheter och obetydligheter. Wi tänka härwid på "tiondegörandet af mynt, dill och kummin"; det fick efter Christi ord icke underlåtas, men Christus tänkte tillika på något och högre och wigtigare, och med honom må hwarje christen tänka på något högre och wigtigare, "på dom, barmhertighet och tro." Matth. 23: 23.

Slutligen skulle wi wilja säga, att den ståndpunkt, på hwilken Hr Scott besinner sig, icke är den för ett historiskt bedömande af ett folks religiositet och moralitet fullkomligt riktiga. Ett folks religiösa och moraliska tillstånd kan betraktas dels från affektif, dels från rent historisk synpunkt. Såsom affeten både för sig sjelf och andra sträfwar till en fullkomlighet, som han alltförwäl ännu känner saknas, så bedömmar han både sitt eget och andras tillstånd mycket strängt, och ser både hos sig sjelf och hos andra idel brist och skröplighet. Detta seende är, för sig betraktadt, alldeles riktigt, och är tillika mycket wälsignelsebringande: detförutan wore intet framåtstridande, ingen religiös och moralisk förkofran möjlig. Men der finnes också ett annat seende, nemligen historikerns. Denne efterfrågar mindre hurudant tillståndet bör wara, än hurudant det kan wara och hurudant det är. Han tänker på alla förhandenwarande omständigheter; han tänker på nu och fordom; han tänker på det här warande och det der warande; han sammanhåller orsaker och werkingar; han ser på hela arten och gån-

gen af tidsutvecklingen och fordrar icke mera af denna än den kan motswara. Kastar man från den förra af dessa synpunkter sin blick öfwer Sverige, så får man icke mycket annat att säga än det Hr Scott har sagt. Betraktar man åter som historiker vårt land och vårt folk, så träffa wisserligen ögonen mycket annat än religiös och sedlig herrlighet, men de träffa öfwen denna. De träffa på landsbygden ett folk som är stadigt i sina fäders tro, som med andakt insinner sig i fädrens tempel, som med fromt sinne utöfwar mången kärleksgerning och mången huslig dygd, som med kraftig själ kämpar mot en hård natur, som med undergifwenhet mottager hunger, miswert, köld och wäta, som med klar besinning söter sina timliga angelägenheter, som med warm kärlek hänger fast wid sitt land, sina lärare och sin öfwerhet. Och i småstäderna träffa dessa ögon borgare, wisserligen något småsinnade, något inskränkta, och i senare tider starkt smittade af dessa tiders sjukdomar, men dock i allmänhet godsinnade, wälmenande, redliga, sträffamma. Och bland presterskapet träffa de här och der ofunnighet, liknöjdhet, lättja och till och med något ännu sämre, werldskärlet, egennyttan, förslagenhet; men dock i allmänhet fromhet, kärlek till sanning och rätt, öfwer för skick och ordning, ett oförtrutet bemödande för iakttagandet af gudomliga och menskliga lagar. Och hos landets ädlingar och store träffa de, wisserligen fäfsänga, slärd, falskhet, ofsedlighet och jäktande efter sådan utlänsk herrlighet, som i Sverige antingen är en omöjlighet eller en narraktighet, men tillika mycken redbarhet, mycken sann ridderlighet och mycken warm och ren gudsfruktan. Och hwad den så illa utskrifna hufwudstaden beträffar, så finna de wisserligen der en stor och i nästan allt möjligt elände nedsjunken pöbel, om hwilken swärligen mera ondt kan sägas än den förtjenar, men de finna tillika tusentals redliga och wälsinnade menniskor af alla stånd, sträffamma daglönare, ärliga och oförtrutna borgare, aktings- och wördnadswärda familjfäder, fromma och ädla qwinnor, samwetsgranna och släckfria embetsmän af alla grader. Att der bredwid detta goda både i medelklasserna och i de högre stånden också finnes slärd, opålitlighet, begifwenhet på barnsliga och lumpna nöjen, orenhet af flera slag, det är ett slags nödwändighet i en hufwudstad, eller heldre, det är en nödwändighet i det menskliga samhället; och det är kanske en desto större nödwändighet, ju större flockar af menskliga individer på ett enda ställe äro sam-

manförde. Denna sorgliga nödvändighet tillsluter icke historikerns öga för den verkliga förträfflighet, som som både det menliga samhället i allmänhet erbjuder, och som särskilt i Sverige ännu är omistännelig. Den är hos oss upptäckt och erkänd icke blott af oss sjelfve, utan också af tusentals utlänningar, som med glädje och tillfredsställelse genomrest och genomresa vårt land. Den är icke en gång förnekad af Hr Scott. Men den har af honom blifvit mer än den förtjenar ställd i skuggan, dervore att han handlat och talat mera som affet än som historiker. Häri ligger på en gång hans fel och hans ursäkt.

Vi kunna icke förbise en mötfägel, som Hr Scotts framställningar af tillståndet i Sverige synas oss innebära. Han erkänner vår kyrka vara god, till och med "i många hänseenden hafva företrädere framför andra." Och dock skola "medlemmarna icke vara hwad de enligt sin bestämmelse borde vara." "Religionen såsom nationalangelägenhet skall med all omsorg kunna wärdas, utan att folket, hvar för sig, blir delaktigt af det inre ljus, den kraft, den wälsignelse, som af denna religion erbjudas." Vi tro detta icke hänga väl tillsamman. Lifsom den lekamen snart förmultnar, ur hwilken anden flytt, lifsom lifet icke länge behåller hud och senor och nerver, utan snart hemfaller till den anorganiska naturens wälde, så faller också snart den kyrka i stycker, i hwilken ingen lefwande ande håller gudstjänst. Att swenskt kyrka består, att den bibehåller sig i den egendomlighet och kraft, som den under århundraden ägt, det är för oss ett bewis, att den ännu är delaktig af Christi anda, att den ännu skänker sina medlemmar "det inre ljus, den kraft och den wälsignelse i andelig måtto, som christendomen erbjuder."

Med allt detta wilja wi icke rätt mycket berömma oss. Tillståndet är väl icke så dåligt, som det af Hr Scott anses; men det är icke heller så godt, som det kunde och borde vara; det är icke ens så godt som det fordom varit. Maskarne gnaga utan och innan, i fotträd och takbjelkar, i det fasta och i det lösa. Må tempeltjenarne, på hwilka det hufwudsakligen heror, vara waksamme och tillse att skadorna icke blifwa för swåra; således med förstånd, med insigt, med kärlek upprätthålla hwad som kan upprätthållas och bota hwad som kan botas. Och må de särskilt akta sig att använda medel, som mera skada än gagna. Må de akta sig för gatwiskheten, som återställer allt — genom förstöring! Må de icke för mycket lita på skolwishe-

ten, som i stället för byggnader på jorden uppför byggnader i luften! Och må de äfwen pröfwa cellwisdomen, som gerna utgifwer sig för helig, men icke alltid är det! Det gifwes en wisdom, som på en gång sjelf består och låter allt godt vara bestående; men den har intet utmärkande tillnamn och ingen egen drägt och inga afstalade åtbörder eller andra utwärtens tecken, på hwilka den i werlden låter igenkänna sig. Det är den wisdom, som ärar Gud öfwer allt, men i det menliga kan igenkänna det gudomliga och icke tror sig behöfwa försmå eller affhy något sannt menligt såsom ogudeligt.

H. R.

Notiser.

Under d. 17 sista Dec. har Konungen af Danmark beslutat, att den nuwarande Kongl. chirurgiska Akademien skall upphäfwas såsom särskild läroanstalt och sammanslås med Universitetet från d. 1:ste Januari 1842; Akademien och den hittills warande medicinska fakulteten förenas till en gemensam läkarewetenkaplig fakultet, i hwilken så väl Akademiens som Fakultetens nuwarande lärare inträda såsom Professores ordinarii och extraordinarii efter deras anciennitet såsom Professorer. Chirurgiska Akademiens byggnad med samtliga dertill hörande inventarier, instrumenter, apparater och samlingar, samt alla densamma tillhörande medel, legater och anslagna årliga intkomster öfvergå till Universitetet såsom detsamma egendom. Antalet af lärare i den nya läkarewetenkapliga fakulteten skall utgöra minst 10, hwilka hafwa att föredraga generel och speciel anatomi, pffysiologi och komparatif anatomi, speciel pathologi och therapi, samt medicinsk klinik, chirurgi och chirurgisk klinik, chirurgiska operationer, chirurgisk anatomi, barnförlossningswetenkap med tillhörande discipliner och obstetrisk klinik, generel pathologi och pathologisk anatomi, pharmakologi och medicina forensis samt åtskilliga speciela discipliner af läkarewetenkapen.

Från Florens berättas i slutet af nysslidna år: För kort tid sedan har med franska ångfartyget "Levante" till Athen afgått den andra sändningen böcker, hwilka regeringen härskades och åtskilliga enskilda personer skänkt till det unga grekiska universitetet. Den första sändningen expedierades redan förlidit år och antom i Oktober månad till Grekland. Från Piemont hafwa litaledes på den sednaste tiden utaf wetenkapliga föreningar dylika gåfwor blifwit förärade åt nämnda universitet till det nygrundade bibliotekets rikande. Enligt hwad man hör, ämna de venetianska provinserna och Konungariket begge Sicilierna att följa detta exempel. Sålunda ådagalägges berömligen det lifliga deltagandet och tacksamheten mot Greklands åter uppblossande hufwudsak, som fordom war den rika källan och waggan för konst och wetenkap.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

